

مقاله اصلی

شناسایی و بررسی مؤلفه‌های معروف برنامه درسی کلاس‌های چند پایه براساس تجارب و مفروضه‌های جهانی

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۹/۲۲ - تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۲/۱۳

خلاصه

مقدمه

از جمله برنامه‌های درسی مورد استفاده برای تدریس و آموزش در مناطق روستایی و محروم، بهره‌گیری از کلاس‌های چندپایه می‌باشد. شرایط موجود در این مناطق، سیستم آموزشی را مجاب به تشکیل کلاس‌های چندپایه می‌کند. اثربخشی آموزش در کلاس‌های چندپایه با تعاملات موجود در بین دانش‌آموزان و معلمان میسر می‌شود. هدف اصلی این تحقیق شناسایی و بررسی مؤلفه‌های معروف برنامه درسی کلاس‌های چند پایه براساس تجارب و مفروضه‌های جهانی بود.

روش کار

روش تحقیق حاضر تحلیلی/توصیفی، از نوع آمیخته اکتشافی بود که به صورت کمی و کیفی انجام یافته است. جامعه آماری در دو بخش شامل متخصصان حوزه آموزش و پرورش ابتدایی و اساتید دانشگاهی حوزه برنامه درسی و مدیریت آموزشی و تمامی متخصصان مرتبط با کلاس‌های چندپایه بودند که از جامعه متخصصان ۲۰ نفر به صورت ملاک محور به عنوان نمونه به صورت هدفمند به عنوان نمونه آماری انتخاب گردید. برای تجزیه و تحلیل سوالات تحقیق از شیوه‌های کمی و کیفی استفاده شد. جهت شناسایی ویژگی‌های معروف برنامه درسی کلاس‌های چند پایه براساس تجارب و مفروضه‌های جهانی از روش مصاحبه با اساتید دانشگاهی چندپایه استفاده شد.

نتایج

یافته‌های حاصل نشان داد که مضامین استخراج شده از مصاحبه با اساتید و متخصصان برنامه‌ریزی درسی مشتمل بر ۵ مضمون اصلی و ۴۱ مضمون فرعی بود.

نتیجه‌گیری

این یافته‌ها می‌تواند برای برنامه‌ریزی چندپایه محتوای درسی دانش‌آموزان بر اساس تجارب و مفروضه‌های جهانی استفاده شود.

کلمات کلیدی

برنامه درسی کلاس‌های چندپایه، تجارب و مفروضه‌های جهانی، برنامه درسی، اعتبارسنجی.

پی‌نوشت: این مطالعه فاقد تضاد منافع می‌باشد.

لیلا احمدی^۱

جعفر قهرمانی^{۲*}

محمد عظیمی^۳

^۱ گروه برنامه‌ریزی درسی، واحد مرند، دانشگاه آزاد اسلامی، مرند، ایران.

^۲ استادیار گروه مدیریت آموزشی، واحد مرند، دانشگاه آزاد اسلامی، مرند، ایران.

^۳ استادیار گروه آموزش ابتدایی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

*نویسنده مسئول: گروه مدیریت آموزشی، واحد مرند، دانشگاه آزاد اسلامی، مرند، ایران.

Email: ghahramani@iaum.ac.ir

مقدمه

مدارس کوچک از اجزای معناداری تشکیل گردیده‌اند که آموزش را در گستره وسیعی فراهم می‌آورد و به‌خصوص در کشورهای با درآمد پایین و نواحی فقیر رایج است. آموزش و یادگیری چندپایه که یک معلم پاسخگوی یادگیری در دو و یا پایه‌های بیشتر آموزشی در زمان یکسان است، یک رخداد رایج در این مدارس است (۱). امروزه، با گسترش شهرنشینی و افزایش مهاجرت از روستا به شهر، به دلیل کمبود امکانات رفاهی و اشتغال و اجرای برنامه‌های تنظیم خانواده، جمعیت ساکن روستا و به تبع آن جمعیت دانش آموزی آن کاهش یافته است و کلاس‌ها و مدرسه‌ها از تک پایه به دو پایه و در مواردی به چند پایه تبدیل شده‌اند (۲).

در نقاط مختلف دنیا نام‌های متفاوتی از جمله تدریس کلاس چند سطحی، کلاس مرکب، کلاس تلفیقی و تدریس نیمه بر آن نهاده‌اند. اساس معرفت‌شناسی کلاس‌های چندپایه ریشه در نظریه سازنده گرایی اجتماعی دارد، زیرا این کلاسها، دانش‌آموزمحورند و فرصت‌هایی را برای یادگیری اکتشافی، حل مسأله و مشارکت با هم دیگر فراهم می‌کنند. اصل دانش آموز محور بودن در تدریس چندپایه، روح وابستگی میان گروهی را در دانش‌آموز به وجود می‌آورد. این وابستگی متقابل مفهوم مسئولیت مشترک را در میان دانش‌آموزان تقویت می‌کند و روح همیاری را پرورش می‌دهد (۳).

بر اساس نظریه فرهنگی و اجتماعی ویگوتسکی و نظریه رشد شناختی پیاژه کودکانی که کمک و یادگیری بیشتری از افراد بزرگسال و همسالان می‌گیرند، بیشتر از کودکانی که به تنهایی کار می‌کنند، یادگیری خود را افزایش می‌دهند. فرض اساسی کلاس‌های چند پایه این است که کودکان فعالانه با ذهنیت‌های گوناگون همسالان و افراد بزرگ تر از خود درگیر می‌شوند و از این طریق زمینه یادگیری خود را آماده می‌سازند (۴).

کلاس چندپایه را مکانی تعریف است که در آن بیش از یک گروه از دانش‌آموزان با سنین متفاوت در یک کلاس و توسط یک معلم آموزش می‌بینند (۵). آموزش چند پایه تلاشی در

جهت رسیدن به اهداف «آموزش برای همه» است (۶). لیتل (۷) عواملی چون تراکم نسبی کم جمعیت در برخی از نواحی و مناطق، جمعیت روبه کاهش در برخی از مناطق، تعداد اندک معلمان در برخی از مدارس و به دلایل متعدد تصمیم معلمان برخی از مدارس را سبب تشکیل کلاس‌های چند پایه می‌داند. در ایران نیز دلایل متعددی را میتوان برای تشکیل کلاس‌های چند پایه عنوان کرد که از مهمترین آنها به عواملی چون پراکندگی روستاها و عوامل جغرافیایی، کمبود جمعیت روستاها و در نتیجه کمبود تعداد دانش‌آموزان واجب‌التعلیم، فقدان، کمبود و یا نامناسب بودن راه‌های ارتباطی بین روستاها و شهرها، تعصبات قومی و قبیله‌ای، کمبود اعتبارات به منظور در اختیارگرفتن موارد مورد نیاز، کاهش تعداد پایه‌های یک مدرسه و استفاده از وجود کودکان لازم‌التعلیم در امور کشاورزی، دامداری، قالی بافی و غیره برای تامین نیازهای مادی خانواده (۸).

رویکرد آموزشی چند پایه با وجود فرصت‌هایی که دارد، همواره خود را با چالش‌هایی روبرو می‌بیند که پوشش و به حداقل رساندن آن نقش مهمی در تحقق اهداف والای آموزش و پرورش و همچنین کلاس‌های چند پایه، ایفا می‌کند. یکی از مهمترین این چالش‌ها که امروزه ذهن بسیاری از پژوهشگران را به خود مشغول کرده است سازگاری برنامه درسی چند پایه می‌باشد (۹).

برنامه‌ریزی برای کلاس‌های چندپایه به سه شیوه، پایه محوری / خود آموز؛ گروهی / خود آموز و تلفیقی انجام می‌گیرد. در روش پایه محوری / خود آموز، برای هر پایه، درس معینی پیش بینی می‌شود؛ به طوری که چند گروه از دانش‌آموزان به تناوب با معلم کار می‌کنند و برای گروه‌های دیگر دروسی از قبیل نقاشی، گزارش نویسی، انشا، تمرین ریاضی و جمله نویسی که به ظاهر به نظارت آموزگار کمتر نیاز دارند، منظور می‌شود (۱۰). در روش گروهی، در یک جلسه درس به تدریس یک درس و موضوع واحد در پایه‌های حاضر در کلاس انجام می‌گیرد. گاهی تدریس ماده‌ی درسی واحد به تمام پایه‌ها به

سردشت نشان داد که بیش از 62٪ دانش آموزان کلاس در آزمون‌های املاء بیش از شش غلط دارند. عنایتی و همکاران (۱۴) در تحقیقی به شناسایی و تبیین راهبردهای مدیریت کلاس در مدارس چند پایه با تاکید بر نقش فناوری، نشان دادند که ده عامل تبیین کننده واریانس کل راهبردهای مدیریت کلاس‌های چند پایه به ترتیب متغیرهایی چون استفاده از فضای داخل کلاس، انعطاف پذیری، کاربرد فناوری سخت افزاری و نرم افزاری، سازماندهی محیط یادگیری، ارزشیابی، روش تدریس مناسب، ابزار و وسایل آموزشی، تفویض اختیار، تجارب حرفه ای معلم و بانشاط سازی محیط یادگیری است.

با توجه به اینکه بیشتر تحقیقات انجام گرفته بر نارسائی‌ها و مشکلات تدریس چند پایه از جمله نامناسب بودن ترتیب سنی دانش آموزان، ترتیب جنسی دانش آموزان دختر و پسر در یک کلاس، کوچکی فضای آموزشی و کمبود اتاق درس، نبود محیط غنی و عدم هماهنگی بین آموزش‌های مدرسه و خانواده؛ انتقال سریع معلمان به علت نامناسب بودن شرایط زندگی و امور آموزشی و فقدان تجهیزات اولیه آموزشی متمرکز شده‌اند، این تحقیق از سمت و سوی دیگری به این موضوع می‌پردازد و هدف اصلی محققان در این تحقیق، شناسایی و بررسی مولفه‌ها و ویژگی‌های برنامه درسی کلاس‌های چند پایه براساس تجارب و مفروضه‌های جهانی می‌باشد. بر این اساس سوال اصلی تحقیق چنین مطرح می‌شود که مولفه‌ها و ویژگی‌های معتبر برای برنامه درسی کلاس‌های چند پایه براساس تجارب و مفروضه‌های جهانی چیست؟

روش کار

پژوهش حاضر از طرح اکتشافی متوالی به عنوان راهبرد پژوهش استفاده کرده است. به این معنی که مرحله نخست آن از رویکرد کیفی و مرحله دوم آن از رویکرد کمی تبعیت می‌کند (۱۵). مرحله کیفی: مراحل مختلف انجام شده در بخش کیفی این مقاله به شرح زیر است: الف- طراحی سئوالات مصاحبه ب- انتخاب مشارکت کنندگان: نمونه‌گیری در پژوهش کیفی عمدی و ارادی بوده و نه احتمالی؛ که از میان اساتید برنامه‌ریزی

طور هم زمان انجام می‌شود و معلم درس معینی را یک باره برای کلیه پایه‌ها ارائه می‌دهد و گاهی تدریس ماده‌ی درسی واحد به تمام پایه‌ها در یک جلسه به ترتیب نوبت انجام می‌شود. در روش تلفیقی دانش آموزان با مشارکت فعال و سازنده، به ویژه به شکل گروهی یاد می‌گیرند و پیش دانسته‌های آن‌ها در یادگیری‌های جدید تأثیر دارد، به معلمان کلاس‌های چند پایه کمک می‌کند تا با تلفیق موضوعات و مفاهیم آموزشی، براساس اهداف مشترک در محتوای متفاوت یک یا چند پایه، تلفیق بر اساس محتوای مشترک در چند پایه و تلفیق بر اساس اهداف مشترک در محتوای متفاوت یک یا چند پایه و تلفیق اهداف متفاوت در محتوای متفاوت و پایه‌های متفاوت، به طراحی فعالیت‌های آموزشی جذاب پردازد و با استفاده از روش‌های تدریس فعال، مشارکتی و همیارانه، با برنامه ریزی و مدیریت صحیح، حداکثر استفاده را از زمان ببرند. آقازاده (۱۱) در تحقیقی به بررسی و تطبیق برنامه‌های درسی ملی در کلاس‌های آموزش چند پایه پرداخت. در این تحقیق سعی شد برای معرفی راه حل در چارچوب یک مدل مفهومی برای تطبیق برنامه‌های درسی در کلاس چند پایه آموزشی، یک مدل ۱۰ جزء را معرفی نمود. نهایتاً مدل‌های طراحی شده توسط ۱۰۰ کارشناس آموزش و یادگیری مورد تایید قرار گرفته‌اند. توئین و همکاران (۱) در مطالعه‌ای با عنوان تطبیق برنامه درسی برای ورود دانش آموزان با نیازهای آموزشی ویژه به کلاس‌های چند پایه نشان دادند که استفاده از فضای داخل کلاس، سازماندهی محیط یادگیری، روش تدریس مناسب، وسایل آموزشی و کمک آموزشی، ارزشیابی، تجارب معلم بیشترین نقش را در مدیریت کلاس‌های درسی در مدارس چند پایه دارند. رامراسان و میزمیلا (۱۲) در پژوهشی با عنوان آموزش خواندن در کلاس چند پایه‌ای با در نظر گرفتن مهارت‌های تطبیقی معلمان در تدریس، نشان دادند که وجود کمیته علمی معلمان در مهارت تصمیم گیری‌های انطباقی معلمان بسیار مهم است. علی پور (۱۳) در تحقیقی با عنوان بررسی چگونگی به کارگیری روش تقویت مهارت املاء نوشتن در دانش آموزان کلاس چند پایه ابتدایی مدرسه روستای شموله- شهرستان

مرحله کمی: برای گردآوری داده‌های مورد نیاز در خصوص شناسایی ویژگی‌های معروف برنامه درسی چندپایه، پرسشنامه‌ای تدوین گردید. در تدوین این پرسشنامه جهت حفظ روح زنده حاکم بر پژوهش از روش مصاحبه ساختاریافته استفاده شد. و تمامی سئوالات بر اساس کدهای باز و محوری استخراج شده‌اند. در این مرحله از آمار توصیفی، فراوانی، درصد و رتبه‌بندی در خصوص مولفه‌های استخراج شده استفاده گردید که در جدول ۲ به تشریح آمده است.

نتایج

در این پژوهش سعی بر این شد که به این سوال پاسخ داده شود که مولفه‌های معروف برنامه درسی آموزشی کلاس‌های چندپایه دارای چه ویژگی‌هایی هستند، پاس داده شود. برای پاسخ به این سوال، متخصصان برنامه‌ریزی درسی و مدیریت آموزشی مورد مصاحبه قرار گرفتند و پس از کدگذاری باز و محوری، مصاحبه‌ها با روش تحلیل محتوی فرعی تجزیه و تحلیل شدند و ۵ مضمون اصلی و ۴۹ مضمون فرعی شناسایی شدند که به شرح جدول زیر می‌باشد.

و مدیریت آموزشی دانشگاه‌های شهرستان تبریز با تجربه بیش از ده سال سابقه کاری انتخاب شدند. برای گردآوری اطلاعات از روش مصاحبه عمیق استفاده گردید. مصاحبه‌ها توسط محقق به شیوه فردبه فرد و به صورت حضوری، در مدت ۴۰ دقیقه و در یک جلسه در محل کار افراد و در سازمانها انجام شد. مصاحبه تا آنجا ادامه پیدا نمود که احساس شد جواب‌های ارائه شده مشابهت با پاسخهای قبلی داشته و چیزی به یافته‌ها اضافه نمی‌کنند و اصطلاحاً یافته‌های مصاحبه به حد اشباع رسیده است. ج- ضبط و پیاده‌سازی مصاحبه‌ها. (د تحلیل داده‌های کیفی) کدگذاری مصاحبه‌ها. در مورد فرایند تحلیل داده‌ها در بخش کیفی باید گفت که ابتدا با تفکیک متن مصاحبه به عناصر دارای پیام در داخل خطوط یا پاراگراف تلاش شد و با استفاده از کدگذاری باز مفاهیم استخراج شدند و مرحله بعدی با استفاده از کدگذاری محوری، مفاهیم در قالب مقوله‌های بزرگتری قرار گرفتند و سعی شد که مقولات در قالب دسته‌های بزرگ مفهومی طبقه‌بندی گردند. در این مرحله ابتدا مقوله اصلی تعیین شد سپس سایر مقوله‌ها دسته‌بندی شدند. لازم به ذکر است که کدهای باز اولیه بسیار زیاد بودند ولی بعد از هر مرحله طبقه‌بندی و بررسی داده‌ها مفاهیم تکراری حذف و مفاهیم مشابه در هم ادغام شدند) ایمانی و نوشادی، ۱۳۹۰)

جدول (۱) عوامل و ابعاد موثر بر مولفه‌های معروف برنامه درسی کلاس‌های آموزشی چندپایه

مضمون‌های اصلی	فراوانی	مضمون‌های فرعی
اهداف و ضروریات کلاس چندپایه	۵۸	✓ عدالت آموزشی در مناطق محروم
		✓ کمبود نیروی انسانی
		✓ منابع و امکانات محدود
		✓ دستیابی به اهداف آموزشی سازمان آموزش و پرورش
		✓ کمی دانش آموز در مناطق محروم
		✓ کارآمدی شیوه برنامه درسی تلفیقی در این کلاس‌ها
		✓ تحقق آموزش همگانی
		✓ نامناسب بودن راه‌های ارتباطی روستایی
		✓ عدم موافقت بعضی خانواده برای تحصیل دختران
		✓ مسئله انگیزشی خدمت معلمان در روستاهای کم جمعیت و فاقد امکانات
✓ مشکل بودن اداره کلاس چندپایه به سبب ترکیب مختلف سنی و جنسیتی دانش آموزان		
روش تدریس موثر	۲۶	✓ استفاده از روش‌های تدریسی تلفیقی
		✓ آموزش معلم یاری و خودآموزی و هم شاگردی
		✓ استفاده از روش محوری به عنوان روش پر کاربرد

<p>✓ استفاده از روش یادگیری خود تنظیمی</p> <p>✓ آموزش دادن دانش آموزان پایه پایین تر توسط دانش آموز پایه بالاتر</p> <p>✓ آموزش با روش فراگیر محور به صورت بحث گروهی در کلاس‌های چند پایه</p>		
<p>✓ استفاده از منابع مکتوب</p> <p>✓ عدم جوابگویی استانداردهای آموزشی موجود با نیازهای این کلاسها</p> <p>✓ توجه به فضا و ابزارهای آموزشی</p> <p>✓ تدوین کتب درسی ویژه کلاس‌های چند پایه</p> <p>✓ کاهش حجم کتاب‌ها و ایجاد محتوی کل به جز در کتب</p> <p>✓ استفاده از نیروی‌های انسانی متخصص در زمینه کلاس چند پایه</p>	۳۲	بهره‌گیری از استاندارد آموزشی
<p>✓ کمبود تجربه‌های معلمان چند پایه</p> <p>✓ ناکافی بودن معلمان آموزش دیده</p> <p>✓ کمبود مواد آموزشی و امکانات مدارس چند پایه</p> <p>✓ مشکل مدیریت زمان در کلاس‌های چند پایه</p> <p>✓ عدم طراحی و تدوین برنامه‌های درسی متناسب با کلاس چند پایه</p> <p>✓ عدم مطابقت محتوا در مقایسه با زمان اختصاص یافته</p> <p>✓ عدم آشنایی معلمان با انواع روش تدریس موثر و مناسب در کلاس</p> <p>✓ استفاده از منابع مکتوب</p> <p>✓ عدم جوابگویی استانداردهای آموزشی موجود با نیازهای این کلاس‌ها</p> <p>✓ توجه به فضا و ابزارهای آموزشی</p> <p>✓ تدوین کتب درسی ویژه کلاس‌های چند پایه</p> <p>✓ کاهش حجم کتاب‌ها و ایجاد محتوی کل به جز در کتب</p> <p>✓ استفاده از نیروی‌های انسانی متخصص در زمینه کلاس چند پایه</p> <p>✓ ایجاد منابع استاندارد برای کلاس چند پایه توسط برنامه ریزان و معلمات با سابقه تدریس در این کلاس‌ها</p>	۳۰	چالش‌های بنیادی
<p>✓ استفاده از تکنیک‌های ارزشیابی توصیفی همچون خود سنجی و همسال سنجی</p> <p>✓ ارزشیابی کیفی توصیفی منطبق بر روش برنامه ریزی چند پایه</p> <p>✓ محدود نشدن استفاده از یک روش و مدل خاص در ارزشیابی</p> <p>✓ تهیه چک لیست‌های فردی و گروهی در ارزشیابی</p> <p>✓ ارزشیابی با استفاده از روش معلم یار هر پایه</p> <p>✓ ناعادلانه شدن میدان رقابت مانند کنکور</p> <p>✓ ارزشیابی از طریق نظرات اولیا و والدین</p>	۱۸	ارزشیابی کیفی توصیفی

جدول ۲. زمینه کلی، مولفه‌های اصلی، مولفه‌های فرعی، فراوانی، درصد و رتبه‌بندی

رتبه	درصد	فراوانی	مولفه‌های فرعی	مولفه‌های اصلی	ردیف
1	5.48	9	عدالت آموزشی در مناطق محروم	اهداف و ضروریات کلاس چند پایه	۱
4	3.65	6	کمبود نیروی انسانی		۲
2	4.87	8	منابع و امکانات محدود		۳
5	2.43	4	دستیابی به اهداف آموزشی سازمان آموزش و پرورش		۴
6	1.82	3	کمی دانش آموز در مناطق محروم		۵

۶	کارآمدی شیوه برنامه درسی تلفیقی در این کلاس ها	۲	1.21	7	
۷	تحقق آموزش همگانی	3	1.82	6	
۸	نامناسب بودن راه‌های ارتباطی روستایی	7	4.26	3	
۹	عدم موافقت بعضی خانواده برای تحصیل دختران	2	1.21	7	
۱۰	مسئله انگیزشی خدمت معلمان در روستاهای کم جمعیت و فاقد امکانات	3	1.82	6	
۱۱	مشکل بودن اداره کلاس چندپایه به سبب ترکیب مختلف سنی و جنسیتی دانش آموزان	3	1.82	6	
۱۲	جلوگیری از عدم وجود آموزش در مناطق محروم با برگزاری کلاس‌های چندپایه	2	1.21	7	
۱۳	تنها راه ممکن برای آموزش و پرورش در مناطق فاقد آموزش واقعی	1	0.61	8	
۱۴	کلاس چندپایه برای آماده شدن برای زندگی در جامعه	3	1.82	6	
۱۵	استفاده از روش‌های تدریسی تلفیقی	5	3.04	2	
۱۶	آموزش معلم یاری و خودآموزی و هم‌شاگردی	6	3.65	1	
۱۷	استفاده از روش محوری به عنوان روش پر کاربرد	3	1.82	4	روش تدریس موثر
۱۸	استفاده از روش یادگیری خود تنظیمی ⁴	4	2.43	3	
۱۹	آموزش دادن دانش آموزان پایه پایین تر توسط دانش آموز پایه بالاتر	3	1.82	4	
۲۰	آموزش با روش فراگیر محور به صورت بحث گروهی در کلاس‌های چندپایه	5	3.04	2	
۲۱	استفاده از منابع مکتوب	4	2.43	4	بهره گیری از استانداردهای آموزشی
۲۲	عدم جوابگویی استانداردهای آموزشی موجود با نیازهای این کلاس ها	2	1.21	5	
۲۳	توجه به فضا و ابزارهای آموزشی	11	6.71	1	
۲۴	تدوین کتب درسی ویژه کلاس‌های چند پایه	5	3.04	3	
۲۵	کاهش حجم کتاب‌ها و ایجاد محتوی کل به جز در کتب	1	0.61	1	
۲۶	استفاده از نیروی‌های انسانی متخصص در زمینه کلاس چندپایه	9	5.49	2	
۲۷	ایجاد منابع استاندارد برای کلاس چندپایه توسط برنامه ریزان و معلمات باسابقه تدریس در این کلاس ها	4	2.43	4	
۲۸	کمبود تجربه‌های معلمان چندپایه	5	3.04	2	چالش‌های بنیادی

۴	1.82	3	ناکافی بودن معلمان آموزش دیده	۲۹
1	6.71	11	کمبود مواد آموزشی و امکانات مدارس چندپایه	۳۰
3	2.43	4	مشکل مدیریت زمان در کلاس‌های چندپایه	۳۱
3	2.43	4	عدم طراحی و تدوین برنامه‌های درسی متناسب با کلاس چندپایه	۳۲
5	0.61	1	عدم مطابقت محتوا در مقایسه با زمان اختصاص یافته	۳۳
4	1.21	2	عدم آشنایی معلمان با انواع روش تدریس موثر و مناسب در کلاس	۳۴
1	3.65	6	تکنیک‌های ارزشیابی توصیفی همچون خود سنجی و همسال سنجی	۳۵
2	1.82	3	ارزشیابی کیفی توصیفی منطبق بر روش برنامه ریزی چندپایه	۳۶
3	1.21	2	محدود نشدن استفاده از یک روش و مدل خاص در ارزشیابی	۳۷
3	1.21	2	تهیه چک لیست‌های فردی و گروهی در ارزشیابی	۳۸
3	1.21	2	ارزشیابی با استفاده از روش معلم یار هر پایه	۳۹
4	0.61	1	ناعادلانه شدن میدان رقابت مانند کنکور	۴۰
3	1.21	2	ارزشیابی از طریق نظرات اولیا و والدین	۴۱
	100%	164	جمع کل	

ارزشیابی کیفی - توصیفی

بحث و نتیجه‌گیری

همچنین مناطق دوزبانه با نیازهای ویژه، با تأکید بر ایجاد فرصتهای آموزشی متنوع و با کیفیت را باید در راس امور قرار دهند. لذا توجه به اهداف و ضروریات کلاس‌های چندپایه بر اساس نتایج این تحقیق عبارتند از: عدالت آموزشی در مناطق محروم، دستیابی به اهداف آموزشی سازمان آموزش و پرورش، کارآمدی شیوه برنامه درسی تلفیقی در این کلاس‌ها، تحقق آموزش همگانی، جلوگیری از عدم وجود آموزش در مناطق محروم با برگزاری کلاس‌های چندپایه، تنها راه ممکن برای آموزش و پرورش در مناطق فاقد آموزش واقعی، کلاس چندپایه برای آماده شدن برای زندگی در جامعه.

نتایج نشان داد که ویژگی‌ها و مولفه‌های مهم برنامه درسی چند پایه از دیدگاه متخصصان تعلیم و تربیت عبارتند از ۱- اهداف و ض‌روریات کلاس چندپایه ۲- روشهای تدریس موثر ۳- بهره‌گیری از استانداردهای آموزشی ۴- چالش‌های بنیادی و ۵- ارزشیابی کیفی - توصیفی. اینک به تبیین و تشریح یافته‌های همسو و ناهمسو با توجه به مولفه‌های بنیادی پرداخته می‌شود. برای رسیدن به چشم‌انداز و اهداف تعلیم و تربیت در بخش آموزش مناطق محروم با استفاده از کلاس‌های چندپایه، ضروریاتی مطرح می‌باشد. توانمندسازی دانش آموزان ساکن در مناطق محروم، روستاها، حاشیه شهرها از جمله ضروریاتی است که باید مورد توجه برنامه ریزان آموزشی قرار گیرد.

تدریس در کلاس‌های درس چند پایه و دانش آموزی در این کلاس‌ها، تجارب فراوانی را به بار می‌آورد. تجارب پرآمده از کلاس‌های درس چند پایه برای معلمان، افزایش توانایی حرفه‌ای و وابستگی به دانش آموزان است. تدریس چند پایه موقعیتی است که تعداد دانش آموزان کم می‌باشد و به حد نصاب برای تشکیل کلاس مجزا نمی‌باشند و در آن یک معلم باید به پایه‌های متعدد به طور هم زمان درس بدهد. این موقعیت در همه مدارسی که پایه‌ها بیش از معلم‌ان است رخ می‌دهد. برخی معلمان چندپایه ممکن است دوپایه را درس بدهند اما برخی سه یا چهار بعضی‌ها هر پنج پایه را تدریس می‌کنند. روش‌های تدریس در اینگونه کلاس‌ها مورد بحث است که بر اساس نتایج این تحقیق عبارتند از:

استفاده از روش‌های تدریسی تلفیقی، آموزش معلم یاری و خودآموزی و هم شاگردی، استفاده از روش محوری به عنوان روش پر کاربرد، استفاده از روش یادگیری خود تنظیمی، آموزش دادن دانش آموزان پایه پایین تر توسط دانش آموز پایه بالاتر، آموزش با روش فراگیر محور به صورت بحث گروهی در کلاس‌های چندپایه پورموسوی (۱۶) به بررسی راهبردها و راهکارهای تقویت خواندن در دانش آموزان کلاس‌های چندپایه از دیدگاه آموزگاران شهرستاندیکا پرداخت. بر اساس نتایج مشخص گردید که آموزگاران کلاس‌های چندپایه جهت تقویت خواندن دانش آموزان، راهبردها و راهکارهایی نظیر: توجه ویژه به فضا و زمان خواندن، ارائه‌ی تکالیف، روابط حسنه؛ دادن فرصت روخوانی عادلانه، نوشتن و تعریف داستان و خواندن شعر در کلاس، تلفیق خواندن با سایر دروس، تهیه‌ی مجله، روزنامه، انجام بازی‌های فکری، آموزش فن خواندن، تهیه خبرنامه، روش‌های نوین تدریس، کنفرانس‌های دانش آموزی، اجرای نمایش از متن‌های داستانی کتب، تشویق در حفظ شعر، ایجاد انگیزه، افزایش میزان خواندن به کمک اولیاء، برگزاری مسابقات خواندن، استفاده از آداب سنتی و مذهبی، توجه به نقص‌های بینایی و شنوایی، استفاده از رسانه‌های جدید، استفاده از مشارکت دانش آموزان و توجه ویژه به دانش آموزان دو زبانه، مدنظر دارند.

استفاده از امکانات مناسب آموزشی در کلاس‌های چندپایه می‌تواند شرایطی را برای معلم و دانش آموزان فراهم سازد تا بتوانند در کنار هم به صورت موازی پیشرفت‌های آموزشی را در پی داشته باشند زمانی که استانداردهای کلاس‌های چند پایه در مناطق محروم و روستاهای دور دست، فراهم نشود، این چالشی برای آموزش دادن معلمان و یادگیری دانش آموزان خواهد بود. لذا توجه به امکان بهره‌گیری از استانداردهای آموزشی کلاس‌های چندپایه بر اساس نتایج این تحقیق عبارتند از: استفاده از منابع مکتوب، عدم جوابگویی استانداردهای آموزشی موجود با نیازهای این کلاس‌ها، توجه به فضا و ابزارهای آموزشی، تدوین کتب درسی ویژه کلاس‌های چند پایه، کاهش حجم کتاب‌ها و ایجاد محتوی کل به جز در کتب، استفاده از نیروی‌های انسانی متخصص در زمینه کلاس چندپایه، ایجاد منابع استاندارد برای کلاس چندپایه توسط برنامه ریزان و معلمات با سابقه تدریس در این کلاس‌ها. نتایج این تحقیق با یافته‌های عنایتی و همکاران (۱۴) همسو بود. عنایتی و همکاران (۱۴) به شناسایی و تبیین راهبردهای مدیریت کلاس درس مدارس چند پایه با تاکید بر نقش فناوری، در استان مازندران پرداختند. نتایج حاکی از آن بود که ده عامل تبیین کننده واریانس کل راهبردهای مدیریت کلاس‌های چندپایه به این ترتیب هستند: استفاده از فضای داخل کلاس، انعطاف پذیری، کاربرد فناوری سخت افزاری و نرم افزاری، سازماندهی محیط یادگیری، ارزشیابی، روش تدریس مناسب، ابزار و وسایل آموزشی، تفویض اختیار، تجارب حرفه‌ای معلم و بانشاط سازی محیط یادگیری. پژوهش‌های انجام شده درخصوص کلاس‌های چندپایه، اغلب ناظر بر مسائل، تنگناها و چالش‌هایی است که مساولان نظام آموزشی کشور در اداره این کلاس‌ها با آن دست به گریبانند و به آثار و مزایای مترتب بر این کلاس‌ها و نقش و تأثیر آنها در تعامل‌های کلاسی بین دانش آموزان و تقویت بستر یادگیری آنان، چندان توجه نشده است. روش مهمترین کمبودها و چالش‌ها در اینگونه کلاس‌ها مورد بحث است که بر اساس نتایج این تحقیق عبارتند از: کمبود تجربه‌های معلمان چندپایه، ناکافی بودن معلمان آموزش دیده،

نیمکت، فضای مناسب آموزشی و تأثیر قلت دانش آموزان در هر پایه و تعداد پایه‌ها مواجه هستند و در نهایت عدم وجود امکانات و شرایط حاضر باعث میشود که آموخته‌های دانش آموزان به نحو مطلوب مورد ارزشیابی قرار نگیرد. لذا توجه به شرایط کلاس‌های چند پایه بر اساس نتایج این تحقیق، روش‌های ارزشیابی عبارتند از: تکنیک‌های ارزشیابی توصیفی همچون خود سنجی و همسال سنجی، ارزشیابی کیفی توصیفی منطبق بر روش برنامه ریزی چند پایه، محدود نشدن استفاده از یک روش و مدل خاص در ارزشیابی، تهیه چک لیست‌های فردی و گروهی در ارزشیابی، ارزشیابی با استفاده از روش معلم یار هر پایه، ارزشیابی از طریق نظرات اولیا و والدین تدریس چند پایه یک رویکرد جدید برای تدریس نیست و در بسیاری از نظام‌های آموزشی در سراسر جهان یافت می‌شود. کلاس‌های چند پایه بخش قابل توجهی از تحصیل در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه را تشکیل می‌دهد. در واقع تعداد دانش آموزان در کلاس‌های چند پایه در حال افزایش است.

توئین و همکاران (۱) نشان دادند که استفاده از فضای داخل کلاس، سازماندهی محیط یادگیری، روش تدریس مناسب، وسایل آموزشی و کمک آموزشی، ارزشیابی، تجارب معلم بیشترین نقش را در مدیریت کلاس‌های درس در مدارس چند پایه دارند.

کمبود تحقیقات پیشین و منابع قابل دسترس، موجود نبودن منابع مربوط به الگوهای برنامه درسی چند پایه و عدم دسترسی به منابع دسته اول برای جمع‌آوری اطلاعات در مورد الگوهای برنامه درسی نمونه‌های مطالعه تطبیقی از جمله محدودیتهای پژوهش بودند. در نهایت پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی با استفاده از روش گراندد تئوری به ارائه نظریه‌ای جهت استفاده از کلاس‌های چند پایه براساس تجارب و مفروضه‌های جهانی در محتوای برنامه درسی کشور استفاده شود.

کمبود مواد آموزشی و امکانات مدارس چند پایه، مشکل مدیریت زمان در کلاس‌های چند پایه، عدم طراحی و تدوین برنامه‌های درسی متناسب با کلاس چند پایه، عدم مطابقت محتوا در مقایسه با زمان اختصاص یافته، عدم آشنایی معلمان با انواع روش تدریس موثر و مناسب در کلاس.

الماسیان و همکاران (۱۷) نشان دادند که که چالش‌های آموزش در کلاس‌های چند پایه دو دسته هستند، چالش‌های اصلی (آموزشی) همچون: کمبود زمان آموزش، فقدان تجهیزات و وسایل کمک آموزشی، حجم زیاد کتب درسی برای تدریس در کلاس‌های چند پایه، نبود برنامه‌درسی مناسب کلاس‌های چند پایه، مختلط بودن دانش‌آموزان، کم اهمیت شدن برخی دروس، ضعف بنیه علمی دانش‌آموزان، دو زبانه بودن دانش آموزان، تفاوت سنی دانش‌آموزان در کلاس و چالش‌هایی که به طور غیر مستقیم بر آموزش معلم در این کلاسها اثر گذار هستند و می‌توان آنها را تحت عنوان چالش‌های جانبی موثر بر آموزش (غیر آموزشی) ذکر کرد که عبارتند از: عدم رضایتمندی معلمان، کمبود آموزشهای ضمن خدمت، مشغله کاری معلمان، نبود کادر آموزش دیده، عدم توجه مساویان به کلاس‌های چند پایه، نامناسب بودن فضای آموزشی، بیثباتی نیروی آموزشی (معلم) در کلاس‌های چند پایه، عدم همکاری و مشارکت والدین با معلم و مدرسه و کمانگیزه بودن دانش‌آموزان.

از نکات حایز اهمیت در امر ارزشیابی توجه به حیطه نگرش و عواطف فراگیران است که باید شیوه‌های کاربردی در سنجش و ارزشیابی دانش آموزان را در این بعد فراهم نمود. در ارزشیابی از آموخته‌های دانش آموزان، آموزگاران کلاس‌های چند پایه با مشکلاتی نظیر عدم دسترسی به امکانات چاپ و تکثیر، کمبود وقت در طراحی و تصحیح سؤال، زبان و لهجه دانش‌آموزان، عدم وجود امکاناتی همچون صدلی، میز،

References

1. Adewumi TM, Rembe S, Shumba J, Adeola Akinyemi AA. Adaptation of the curriculum for the inclusion of learners with special education needs in selected primary schools in the Fort Beaufort District. *African Journal of Disability*. 2017 Jan 1;6(1):1-5.
2. Treko N. The big challenge: Teaching large multi-level classes. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*. 2013 May 1;2(4):243.
3. Nordhoff S, Kyriakidis M, Van Arem B, Happee R. A multi-level model on automated vehicle acceptance (MAVA): A review-based study. *Theoretical issues in ergonomics science*. 2019 Nov 2;20(6):682-710.
4. Badali M, Hatami J, Fardanesh H, Noroozi O. Evaluating Instructional Design Quality of Iranian MOOCs Based on Merrill's and Margaryan's Principles. *Interdisciplinary Journal of Virtual Learning in Medical Sciences*. 2018 Dec 1;9(4).
5. Todea L, Demarcsek R. Needs analysis for language course design. A case study for engineering and business students. In *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering 2017 May 1 (Vol. 200, No. 1, p. 012064)*. IOP Publishing.
6. Brown BA. Teachers' accounts of the usefulness of multigrade teaching in promoting sustainable human-development related outcomes in rural South Africa. *Journal of Southern African Studies*. 2010 Mar 1;36(1):189-207.
7. Little AW. *Education for all and multigrade teaching*. Springer; 2006.
8. Haji Ishaq S. *One-room schools*, 2011; Tehran: Korosh.
9. Karci C, Akar-Vural R. Teachers' views with regard to teaching English in multigraded classrooms. *Elementary Education Online*. 2011 Jun 1;10(2).
10. Naparan GB, Alinsug VG. Classroom strategies of multigrade teachers. *Social Sciences & Humanities Open*. 2021 Jan 1;3(1):100109.
11. Aghazadeh M. *A Guide to New Teaching Methods*. 2015; Tehran: Nashre Ayezh
12. Ramrathan L, Mzimela J. Teaching reading in a multi-grade class: Teachers' adaptive skills and teacher agency in teaching across grade R and grade 1. *South African Journal of Childhood Education*. 2016 Jan 1;6(2):1-8.
13. Alipour Kh. Investigating how to improve spelling skills in multi-grade elementary school students of Shmuleh village-Sardasht city of West Azarbaijan, the fourth provincial scientific research conference "From the perspective of a teacher", 2019; Bandar Abbas.
14. Enayati T, Zamani F, Movahedian M. Classroom management strategies of multi-grade schools with an emphasis on the role of technology. *Quarterly Journal of Virtual Education in Medical Sciences*, 2017; 7: 172-165.
15. Craswell ET, Karjalainen U. Recent research on fertilizer problems in Asian agriculture. *Fertilizer research*. 1990 Dec;26:243-8.
16. Pourmousavi Y. Investigating the strategies to improve the reading of students in multi-grade classes from the point of view of the teachers of Indica city, International conference on new research findings in science, engineering and technology with a focus on needs-based research, 2016; Mashhad
17. Almasian S Z, Ahmadi P, Mehran G. Pathology of education in multi-grade classes from the point of view of multi-grade elementary school teachers in Delfan city (Lorestan province). 2016.

Original Article

Identifying and examining the famous components of the curriculum of multi-grade classes based on global experiences and assumptions

Received: 13/11/2019 - Accepted: 02/05/2020

Leila Ahmadi¹
Jafar Ghahramani^{*2}
Mohamad Azimi³

¹Department of Curriculum Planning,
Marand Branch, Islamic Azad University,
Marand, Iran.

²Assistant Professor, Department of
Educational Management, Marand
Branch, Islamic Azad University,
Marand, Iran.

³Department of Elementary Education,
Farhangian University, Tehran, Iran.

Corresponding author: Department of
Educational Management, Marand Branch,
Islamic Azad University, Marand, Iran.

Email: ghahramani@iaum.ac.ir

Abstract

Introduction: Among the curricula used for teaching and training in rural and deprived areas is the use of multi-grade classes. The conditions in these areas force the educational system to form multi-grade classes. The effectiveness of education in multi-grade classes is made possible by the interactions between students and teachers. The main purpose of this research was to identify and examine the famous components of the curriculum of multi-grade classes based on global experiences and assumptions.

Method: The current analytical/descriptive research method was a mixed exploratory type that was carried out quantitatively and qualitatively. The statistical population in two sections included specialists in the field of elementary education and university professors in the field of curriculum and educational management and all specialists related to multi-level classes, from the population of specialists, 20 people were selected based on criteria as a sample in a targeted manner as a statistical sample. Quantitative and qualitative methods were used to analyze the research questions. In order to identify the famous features of the curriculum of multi-grade classes based on global experiences and assumptions, the interview method with multi-grade university professors was used.

Results: The findings showed that the themes extracted from the interviews with professors and curriculum planning experts included 5 main themes and 41 sub-themes.

Conclusion: These findings can be used for multi-level planning of students' curriculum content based on global experiences and assumptions.

Keywords: Curriculum of multi-grade classes, global experiences and assumptions, curriculum, validation.

conflict of interest: There is no conflict of interest.